

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ 4-5 YAŞ GRUBU ÖĞRENCİLERİN BENLİK KAVRAMI VE BAĞLANMA STİLLERİNİN ANNE DAVRANIŞLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Doç. Dr. Müge Yukay Yüksel
Marmara Üniversitesi
muge.yukay@gmail.com

Uzm.Psi.Dan.Hacer Yıldırım Kurtuluş
haceryildirim91@gmail.com

Özet

Bu çalışmanın amacı, Okul öncesi dönemdeki 4-5 yaş grubu öğrencilerin anne davranışlarının benlik kavramı ve bağlanma stilleri üzerinde önemli bir yordayıcı olup olmadığını araştırmaktır.

Araştırmanın bulgularına göre, annelerin davranışları çocukların cinsiyetine ve kardeş sayısına bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermemekte iken anne davranışları ailenin sosyo-ekonomik seviyesi, anne ve babanın eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Ailenin sosyo-ekonomik seviyesi, anne ve babanın eğitim düzeyi düştükçe annelerin çocuklarına amaca ulaşmalarında daha çok yardımcı oldukları, daha koruyucu davrandıkları, başarıya ulaşmaları konusunda daha fazla baskı yaptıkları ve duygusal olarak cezalandırdıkları tespit edilmiştir. Araştırma, çocukların bağlanma stillerinin ve benlik kavramlarının çocukların cinsiyeti, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, kardeş sayısı, anne ve babanın eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra anne davranışları ile çocukların benlik kavramları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; annelerin ilgi ve şefkat gösterme, duygusal ve fiziksel cezalandırma davranışları ile çocukların bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Okul öncesi dönem, benlik kavramı, bağlanma stilleri, anne davranışı.

INVESTIGATION OF THE SELF-CONCEP AND THE ATTACHMENT STYLES OF 4-5-YEAR-OLD STUDENTS FROM THE PERSPECTIVE OF THEIR MOTHER BEHAVIOURS

Abstract

The aim of this study is to investigate whether the mothers' behaviors have a predictive influence on the self-concept and the attachment styles of 4-5-year-old students.

The findings of the study indicate that parents' attitudes towards their children do not significantly vary depending on the gender of their children and the number of siblings in the family. On the other hand, it was found that mothers' behaviors vary significantly depending on the socio-economic level of the family and the educational level of the parents. It was revealed that as the socio-economic level of the family and the educational level of the parents decrease, mother tend to display more preventive behaviors, put more pressure on the children to be successful and punish them emotionally. The results of the study indicated that there was no significant difference in the participants' attachment styles and self-concepts depending on the variables of the genders, the socio-economic levels of their families, the number of their siblings and the education level of their parents. In addition, no significant relationship was found between mothers' behaviors and the self-concepts of their children; on the contrary, the relationship of mothers' behaviors of interest and compassion and their emotional and physical punishment with their children's attachment styles was found to be significant.

Keywords: Pre-school period, self-concept, attachment styles, mother's behavior.

GİRİŞ

Okul öncesi dönem gelişimsel açıdan kritik bir dönem olmakla beraber, farklı gelişim alanlarında becerilerin kazanılması açısından da önemle ele alınmaktadır. Okul öncesi gelişimde çocuğun sağlıklı sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimi ve çevreye etkin bir şekilde uyum sağlayabilmesi için bu dönemdeki anne-çocuk ilişkisinin kurgusu önemlidir. Bu dönemdeki anne-çocuk ilişkisi, çocuğun daha sonraki gelişim evrelerindeki yaşantısı açısından belirleyicidir. Burada kurulan ilişki ile birlikte çocuğun benlik algısının ve diğer insanlar ile ilişki kurması için gerekli olan sosyal becerilerin temelleri atılır.

Benlik kavramı, bireyin kendi kişiliğine dair farkındalık oluşturduğu duygu, davranış, düşünce ve değerlerin bütününden oluşan görüşüdür (Onur, 1993). Kişilik gelişimi sürecinde oluşan benlik kavramı, bireyin doğuştan getirdiği özelliklerinin çevre ile etkileşime girmesi sonucunda ortaya çıkar (Kuzgun,1978). Bu etkileşimle birlikte bireyin yaşantıları arttıkça kendisine ve çevresindekilerin onu nasıl gördüğüne ilişkin algıları belirginleşecektir (Cevher ve Buluş, 2006).

Benlik kavramının gelişim süreci okul öncesi dönemde başlamaktadır. Bu sürecin olumlu gelişiminde çocuğun ailesinden göreceği destek çok önemlidir (Demoulin, 1998). Bowlby (1985)'e göre çocuğun erken dönemde bakım veren kişi ile kurduğu etkileşim benlik kavramının şekillenmesinde en önemli faktördür. Anneleri tarafından ihtiyaçları düzenli olarak zamanında karşılanan ve sevgi gören çocukların benlik kavramları olumlu yönde gelişim gösterir (Çelik, 1993).

Bal (2004)'a göre çocuğun çevresindeki önemli kişiler, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve çocuk yetiştirme tutumları benlik kavramının gelişimini etkileyen önemli faktörlerdir. Benlik kavramının olumlu gelişim göstermesi çocuğun bu faktörler ile etkileşiminin olumlu yönde gerçekleşmesine bağlıdır. Tunç (2002) anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, otoriter tutumu benimseyen anne babaların çocuklarının benlik saygısının, açıklayıcı otoriter ve izin verici şımartan tutumlarını benimseyen anne babaların çocuklarının benlik saygısına oranla daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca anne baba tutumları, okul öncesi dönemdeki çocuğun gelişimi ve kişiliğinin biçimlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Otoriter ve tutarsız anne baba tutumunu benimseyen ebeveynlerin çocukları kendini ifade etmekte zorlanan, diğer insanlarla ilişkilerinde sıkıntı yaşayan ve saldırganca davranışlar sergileyen çocuklardır. Hoşgörülü ve demokratik anne baba tutumunu benimseyen ebeveynlerin çocukları ise kendini ve isteklerini rahatça ifade edebilen, diğer insanlarla ilişki başlatma ve sürdürmede zorlanmayan girişken çocuklardır (İkizoğlu, 1993).

Bowlby (1980)'e göre çocuğun kişilik gelişimi ilk olarak aile içinde başlamaktadır. Çocuk ailesi ile olumlu yaşantılar geçirir ve ailesi tarafından sevgi, ilgi ve ait olma ihtiyaçları karşılanır ise kendisine dair olumlu duygu ve düşünceler geliştirir. Ancak çocuk ailesi ile olumsuz yaşantılar geçirir, ihtiyaçlarının karşılanmadığını ve sevilmemesini düşünürse olumsuz bir benlik algısı geliştirecektir. Çocuğun ebeveynleri ile kurduğu ilişkinin niteliğinin, çocuğun benlik algısını da etkilediğini ifade eden çalışmalara literatürde rastlanmıştır. Albürek (2002), yaptığı bir çalışmada babanın benimsediği çocuk yetiştirme tutumunun aile üyeleri (anne, baba ve çocuk) tarafından nasıl algılandığı ile çocuğun benlik kavramı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre babası ile ilişkilerini olumlu olarak algılayan çocukların benlik algılarının da olumlu yönde gelişim gösterdiği belirlenmiştir.

Bir bebek doğduğu andan itibaren temel ihtiyaçların karşılanması ve kendisini tehlikelerden koruması için bir yetişkine ihtiyaç duyar. Bu yetişkin genellikle bebeği doğuran ve onun bakımını üstlenen annedir. Çocuğun doğumundan sonra ilk etkileşim kurduğu kişi anne olduğundan, benlik kavramına ilk etki eden kişi de yine annedir. Çocuğun anne ile kurduğu etkileşimin sağlamlığı benlik kavramın niteliğini büyük ölçüde etkileyecektir. Bu etkileşimin sağlamlığı ise çocuğun annesine karşı geliştirdiği bağlanma stillerine göre değişiklik göstermektedir.

Bowlby (1969)'e göre çocuk doğumundan itibaren birinin desteğine ve yakınlığına ihtiyaç duyduğundan bağlanma donanımı ile dünyaya gelirler. Bağlanma davranışı, bebeğin bakım ve beslenme ihtiyacından ayrı

olarak annesi ile kurduğu duygusal bağ olarak tanımlanabilir. Bu duygusal bağın kurulması anne ve çocuk arasındaki yakınlık ve güven duygusunun oluşmasında önemli bir faktördür.

Çocuğun bakımını üstlenen kişinin davranışlarının çocukların bağlanma düzeyleri ve benlik algısına etkisini konu edinen çeşitli araştırmalar literatürde yer almaktadır. Mary Ainsworth'un bebeklerin annelerine karşı geliştirdikleri bağlanma stillerini ve anneden ayrılma durumunda verilen tepkileri konu edindiği çalışmaları, bağlanma konusunda yapılan ilk çalışmalardan (Ainsworth ve Bowlby, 1991). Güner (2011)'in okul öncesi çocuklar ile yaptığı araştırmada, çocukların bağlanma güvenlikleri ile anne babanın çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi de konu edinmiştir. Araştırma bulgularına göre, demokratik tutumu benimseyen anne babaların çocukları yüksek bağlanma puanları alırken otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutumu benimseyen anne babaların çocukları düşük bağlanma puanları almıştır. Gençtan (1984)'in çocuğun benlik kavramı ve aile ortamını konu edinen bir araştırmasında, anne babanın çocuk yetiştirme tutumları, çocuğu her yönüyle kabul etmesi ve çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaşının benlik kavramının olumlu gelişiminde önemli faktörler olduğunu ortaya koymuştur.

Bebeklik döneminde sağlıklı duygusal gelişimde annenin rolü büyük bir yere sahiptir. Anne davranışı bebeğin benlik kavramı gelişimini ve bağlanma stillerini doğrudan etkilemektedir. Bebek kendisine dair ilk duygu ve düşünceleri oluştururken annesinden göreceği destekle benlik kavramının olumlu gelişimini sağlayacaktır. Bununla birlikte bebek doğarken getirdiği terk edilme korkusunu da annesinden göreceği destekle güven duygusuna çevirecektir.

Yukarıdaki açıklamalar dikkate alındığında; anne davranışının çocukların benlik kavramları ve bağlanma stilleri ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Çocuğun bulunduğu gelişim döneminde ve daha sonraki gelişim dönemlerinde kişilik gelişimini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi için kendine ilişkin duygu ve düşünceleri yani benlik algısının ve sosyal ilişkilerin temelini oluşturan bağlanma stillerinin önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda bu konunun incelenmesi anne davranışlarının okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerindeki etkilerine ışık tutacaktır. Aynı zamanda ülkemizde okul öncesi dönemde benlik kavramı ve bağlanma stilleri konusunda çok fazla çalışılmadığını düşünürsek, çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülebilir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada genel tarama araştırmalarına giren ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar (2005) ilişkisel tarama modellerinin, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığı ve derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modeli olduğunu ifade etmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırma evreni, İstanbul'da (Anadolu yakası) yaşayan 4-5 yaş grubu okul öncesi kurumlarına devam eden çocuklar ve onların annelerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu seçilirken tabakalı ve kümeleme örnekleme yöntemleri birlikte kullanılmıştır. İlk olarak 2014-2015 öğretim yılında İstanbul ili Anadolu Yakası içerisinde 14 ilçeden tabakalama örnekleme yoluyla üç ilçe belirlenmiş, ardından kümeleme yöntemiyle okullar ve sınıflar seçilmiştir. Seçilen sınıflardan tesadüfi örnekleme yapılarak toplam 60 çocuğa ve onların annelerine ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Verileri toplamak için literatür ışığında oluşturulmuş 9 maddelik öğrenci bilgi formu, "Ebeveyn Kendi Davranışını Değerlendirme Ölçeği (EKDDÖ)", "Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği (TOBAH)" ve "Purdue Benlik Kavramı Ölçeği (POBKÖ)" kullanılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

"Ebeveyn Kendi Davranışını Değerlendirme Ölçeği" alt boyutları ile birlikte ayrı ayrı puanlandırılmış, "Purdue Benlik Kavramı Ölçeği" ve "Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeği" toplam puan esas alınarak hesaplanmıştır. Ardından istatistiksel çözümlenmeler yapılmıştır. Öncelikle araştırma grubunu oluşturan çocukların demografik özelliklerinin betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmış, sonra ölçeklerin toplam

ve alt boyut puanları için x , ss , Shx değerleri saptanmıştır. Örneklem içerisinde gruplar normal dağılım özelliği göstermediğinden gruplar için non-parametrik teknikler kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Örneklemdeki Annelerin Tutarlı Disiplin Alt Boyutu Puanlarının Çocukların Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	z	p
Tutarlı Disiplin	Kız	27	25,65	692,50	314,50	-2,076	,038
	Erkek	33	34,47	1137,50			
	Toplam	60					

Tablo 1’de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan annelerin tutarlı disiplin alt boyutundan aldıkları puanların çocukların cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U analizi sonucunda grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmuştur ($z = -2,076$; $p < ,05$). Söz konusu farklılık erkek çocukların lehine gerçekleşmiştir.

Tablo 2: Örneklemdeki Annelerin Amaca Ulaşmada Yardımcı Olma Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Amaca Ulaşmada Yardımcı Olma	Düşük	20	40,25	18,035	2	,000
	Orta	20	33,03			
	Yüksek	20	18,23			
	Toplam	60				

Tablo 2’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan annelerin amaca ulaşmada yardımcı olma alt boyutundan aldıkları puanların algıladıkları sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H analizi sonucunda grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($x^2 = 4,714$; $p < ,001$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir teknik bulunmadığından gruplar kendi aralarında ikili olarak Mann Whitney-U analizi ile karşılaştırılmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3: Örneklemdeki Annelerin Amaca Ulaşmada Yardımcı Olma Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Sosyo-ekonomik Düzey Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	Düşük	Orta	Yüksek
Düşük	$\bar{x}_{sıra} =$	,108	,000
Orta	,108	$\bar{x}_{sıra} =$	,063
Yüksek	,000	,063	$\bar{x}_{sıra} =$

Tablo 3’de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan annelerin amaca ulaşmada yardımcı olma alt boyutu puanlarının algıladıkları sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U analizi sonucunda söz konusu farklılığın düşük sosyo-ekonomik düzey ile yüksek sosyo-ekonomik düzey olarak algılayan anneler arasında düşük sosyo-ekonomik düzey lehine $p < ,001$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4: Örneklemdaki Annelerin Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Koruyuculuk	Düşük	20	39,38	11,936	2	,003
	Orta	20	31,58			
	Yüksek	20	20,55			
	Toplam	60				

Tablo 4’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan annelerin koruyuculuk alt boyutundan aldıkları puanların algıladıkları sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H analizi sonucunda grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($x^2=11,936$; $p<,01$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir teknik bulunmadığından gruplar kendi aralarında ikili olarak Mann Whitney-U analizi ile karşılaştırılmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 5: Örneklemdaki Annelerin Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Sosyo-ekonomik Düzey Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	Düşük	Orta	Yüksek
Düşük	$\bar{x}_{sıra} =$	,157	,001
Orta	,157	$\bar{x}_{sıra} =$	,040
Yüksek	,001	,040	$\bar{x}_{sıra} =$

Tablo 5’de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan annelerin koruyuculuk alt boyutu puanlarının algıladıkları sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U analizi sonucunda söz konusu farklılığın sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan aileler ile sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan aileler arasında düşük sosyo-ekonomik düzey lehine $p<,01$ düzeyinde ve sosyo-ekonomik düzeyi orta olan aileler ile sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan aileler arasında orta sosyo-ekonomik düzey lehine $p<,05$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grubun sıralama ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 6:Örneklemdaki Annelerin Başarı İçin Baskı Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Başarı İçin Baskı	Düşük	20	44,18	28,380	2	,000
	Orta	20	31,80			
	Yüksek	20	15,53			
	Toplam	60				

Tablo 6’da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan annelerin başarı için baskı alt boyutundan aldıkları puanların algıladıkları sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H analizi sonucunda grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($x^2=28,380$; $p <,001$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir teknik bulunmadığından gruplar kendi aralarında ikili olarak Mann Whitney-U analizi ile karşılaştırılmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 7: Örneklemdeki Annelerin Başarı İçin Baskı Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Sosyo-ekonomik Düzey Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	Düşük	Orta	Yüksek
Düşük	$\bar{x}_{sıra} =$	,028	,000
Orta	,028	$\bar{x}_{sıra} =$	,003
Yüksek	,000	,003	$\bar{x}_{sıra} =$

Tablo 7’de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan annelerin başarı için baskı alt boyutu puanlarının algıladıkları sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U analizi sonucunda söz konusu farklılığın sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan aileler ile sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan aileler arasında düşük sosyo-ekonomik düzey lehine $p < ,001$ düzeyinde, sosyo-ekonomik düzeyi orta olan aileler ile sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan aileler arasında orta sosyo-ekonomik düzey lehine $p < ,01$ düzeyinde ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan aileler ile sosyo-ekonomik düzeyi orta olan aileler arasında düşük sosyo-ekonomik düzey lehine gerçekleştiği saptanmıştır.

Tablo 8:Örneklemdeki Annelerin Duygusal Cezalandırma Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Duygusal Cezalandırma	Düşük	20	39,78	12,057	2	,002
	Orta	20	30,93			
	Yüksek	20	20,80			
	Toplam	60				

Tablo 8’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan annelerin duygusal cezalandırma alt boyutundan aldıkları puanların algıladıkları sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H analizi sonucunda grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($x^2=12,057$; $p < ,01$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir teknik bulunmadığından gruplar kendi aralarında ikili olarak Mann Whitney-U analizi ile karşılaştırılmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 9: Örneklemdeki Annelerin Duygusal Cezalandırma Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Sosyo-ekonomik Düzey Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	Düşük	Orta	Yüksek
Düşük	$\bar{x}_{sıra} =$	,108	,000
Orta	,108	$\bar{x}_{sıra} =$	,063
Yüksek	,000	,063	$\bar{x}_{sıra} =$

Tablo 9’da görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan annelerin duygusal cezalandırma alt boyutu puanlarının algıladıkları sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U analizi sonucunda söz konusu farklılığın sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan aileler ile sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan aileler arasında düşük sosyo-ekonomik düzey lehine $p < ,001$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 10:Örneklemdaki Annelerin Amaca Ulaşmada Yardımcı Olma Puanlarının Annelerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Amaca Ulaşmada Yardımcı Olma	İlkokul-Ortaokul	32	35,30	18,468	2	,000
	Lise	10	40,20			
	Üniversite ve üstü	18	16,58			
	Toplam	60				

Tablo 10'da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan annelerin amaca ulaşmada yardımcı olma alt boyutundan aldıkları puanların annenin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H analizi sonucunda grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($x^2=18,468$; $p<,001$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir teknik bulunmadığından gruplar kendi aralarında ikili olarak Mann Whitney-U analizi ile karşılaştırılmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 11: Örneklemdaki Annelerin Amaca Ulaşmada Yardımcı Olma Alt Boyutu Puanlarının Annelerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	İlkokul-Ortaokul	Lise	Üniversite ve üstü
İlkokul-Ortaokul	$\bar{x}_{sıra} =$	,457	,000
Lise	,457	$\bar{x}_{sıra} =$	,000
Üniversite ve üstü	,000	,000	$\bar{x}_{sıra} =$

Tablo 11'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan annelerin amaca ulaşmada yardımcı olma alt boyutu puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U analizi sonucunda söz konusu farklılığın ilkökul-ortaokul mezunu anneler ile üniversite ve üstü mezunu anneler arasında ilkökul-ortaokul mezunu anneler lehine $p<,001$ düzeyinde ve lise mezunu anneler ile üniversite ve üstü mezunu anneler arasında lise mezunu anneler lehine $p<,001$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grubun sıralama ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 12:Örneklemdaki Annelerin Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Annelerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Koruyuculuk	İlkokul-Ortaokul	32	37,59	14,434	2	,001
	Lise	10	29,90			
	Üniversite ve üstü	18	18,22			
	Toplam	60				

Tablo 12'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan annelerin koruyuculuk alt boyutundan aldıkları puanların annenin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H analizi sonucunda grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($x^2=14,434$; $p<,01$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir teknik bulunmadığından gruplar kendi aralarında ikili olarak Mann Whitney-U analizi ile karşılaştırılmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 13: Örneklemdeki Annelerin Koruyuculuk Alt Boyutu Puanlarının Annelerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	İlkokul-Ortaokul	Lise	Üniversite ve üstü
İlkokul-Ortaokul	$\bar{x}_{sıra} =$	,248	,000
Lise	,248	$\bar{x}_{sıra} =$	,109
Üniversite ve üstü	,000	,109	$\bar{x}_{sıra} =$

Tablo 13'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan annelerin koruyuculuk alt boyutu puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U analizi sonucunda söz konusu farklılığın ilkökul-ortaokul mezunu anneler ile üniversite ve üstü mezunu anneler arasında ilkökul-ortaokul mezunu anneler lehine $p < ,001$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 14: Örneklemdeki Annelerin Başarı İçin Baskı Alt Boyutu Puanlarının Annelerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Başarı İçin Baskı	İlkokul-Ortaokul	32	36,69	18,507	2	,000
	Lise	10	36,75			
	Üniversite ve üstü	18	16,03			
	Toplam	60				

Tablo 14'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan annelerin başarı için baskı alt boyutundan aldıkları puanların annenin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H analizi sonucunda grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($x^2 = 18,507$; $p < ,001$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir teknik bulunmadığından gruplar kendi aralarında ikili olarak Mann Whitney-U analizi ile karşılaştırılmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 15: Örneklemdeki Annelerin Başarı İçin Baskı Alt Boyutu Puanlarının Annelerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	İlkokul-Ortaokul	Lise	Üniversite ve üstü
İlkokul-Ortaokul	$\bar{x}_{sıra} =$	,919	,000
Lise	,919	$\bar{x}_{sıra} =$	,004
Üniversite ve üstü	,000	,004	$\bar{x}_{sıra} =$

Tablo 15'te görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan annelerin başarı için baskı alt boyutu puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U analizi sonucunda söz konusu farklılığın ilkökul-ortaokul mezunu anneler ile üniversite ve üstü mezunu anneler arasında ilkökul-ortaokul mezunu anneler lehine $p < ,001$ düzeyinde ve lise mezunu anneler ile üniversite ve üstü mezunu anneler arasında lise mezunu anneler lehine $p < ,01$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grubun sıralama ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 16: Örneklemdeki Annelerin Duygusal Cezalandırma Alt Boyutu Puanlarının Annelerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Duygusal Cezalandırma	İlkokul-Ortaokul	32	37,31	10,789	2	,005
	Lise	10	24,40			
	Üniversite ve üstü	18	21,78			
	Toplam	60				

Tablo 16'da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan annelerin duygusal cezalandırma alt boyutundan aldıkları puanların annenin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H analizi sonucunda grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($x^2=10,789$; $p<,01$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir teknik bulunmadığından gruplar kendi aralarında ikili olarak Mann Whitney-U analizi ile karşılaştırılmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 17: Örneklemdeki Annelerin Duygusal Cezalandırma Alt Boyutu Puanlarının Annelerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	İlkokul-Ortaokul	Lise	Üniversite ve üstü
İlkokul-Ortaokul	$\bar{x}_{sıra} =$	,036	,003
Lise	,036	$\bar{x}_{sıra} =$	,654
Üniversite ve üstü	,003	,654	$\bar{x}_{sıra} =$

Tablo 17'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan annelerin duygusal cezalandırma alt boyutu puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U analizi sonucunda söz konusu farklılığın ilkökul-ortaokul mezunu anneler ile üniversite ve üstü mezunu anneler arasında ilkökul-ortaokul mezunu anneler lehine $p<,01$ düzeyinde ve ilkökul-ortaokul mezunu anneler ile lise mezunu anneler arasında ilkökul-ortaokul mezunu anneler lehine $p<,05$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grubun sıralama ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 18: İlgil ve Şefkat Gösterme Alt Boyutu ile Bağlanma Puanları Arasındaki İlişkiler

Değişkenler	N	r	P
İlgil ve Şefkat Gösterme Bağlanma	60	,273	,022

Tablo 18'de görüldüğü gibi, örneklem grubunu oluşturan annelerin ilgi ve şefkat gösterme alt boyutundan aldıkları puanlarla çocukların Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikâyeleri Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson analizi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki pozitif yönde anlamlı bulunmuştur ($r=,273$; $p<,05$). Analizin anlamlı olması sonucunda ilgi ve şefkat gösterme alt boyut puanının bağlanma puanını ne düzeyde etkilediğini bulmak amacıyla basit regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 19: İlgil ve Şefkat Gösterme Alt Boyutu ile Bağlanma Puanları Regresyon Analizi Model Özeti

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²
Model 1	,295	,087	,071

Tablo 19'da görüldüğü gibi, regresyon modelinde belirlilik katsayısı (düzeltilmiş R²), bağımsız değişken olan ilgi ve şefkat gösterme puanı, bağımlı değişkeni (bağlanma puanlarını) ,071 oranında açıklamaktadır.

Tablo 20:Fiziksel Cezalandırma Alt Boyutu ile Bağlanma Puanları Arasındaki İlişkiler

Değişkenler	N	r	P
Fiziksel Cezalandırma Bağlanma	60	-,276	,033

Tablo 20'de görüldüğü gibi, örneklem grubunu oluşturan annelerin fiziksel cezalandırma alt boyutundan aldıkları puanlarla çocukların Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson analizi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki negatif yönde anlamlı bulunmuştur ($r=-,276$; $p<,05$). Analizin anlamlı olması sonucunda fiziksel cezalandırma alt boyut puanının bağlanma puanını ne düzeyde etkilediğini bulmak amacıyla basit regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 21:Fiziksel Cezalandırma Alt Boyutu ile Bağlanma Puanları Regresyon Analizi Model Özeti

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²
Model 1	,276	,076	,060

Tablo 21.'de görüldüğü gibi, regresyon modelinde belirlilik katsayısı (düzeltilmiş R²), bağımsız değişken olan fiziksel cezalandırma, bağımlı değişkeni (bağlanma puanlarını) ,060 oranında açıklamaktadır.

Tablo 22:Duygusal Cezalandırma Alt Boyutu ile Bağlanma Puanları Arasındaki İlişkiler

Değişkenler	N	r	P
Duygusal Cezalandırma Bağlanma	60	-,316	,014

Tablo 22.'de görüldüğü gibi, örneklem grubunu oluşturan annelerin duygusal cezalandırma alt boyutundan aldıkları puanlarla çocukların Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikayeleri Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson analizi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki negatif yönde anlamlı bulunmuştur ($r=-,316$; $p<,05$). Analizin anlamlı olması sonucunda fiziksel cezalandırma alt boyut puanının bağlanma puanını ne düzeyde etkilediğini bulmak amacıyla basit regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 23:Duygusal Cezalandırma Alt Boyutu ile Bağlanma Puanları Regresyon Analizi Model Özeti

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²
Model 1	,316	,100	,084

Tablo 23'de görüldüğü gibi, regresyon modelinde belirlilik katsayısı (düzeltilmiş R²), bağımsız değişken olan duygusal cezalandırma, bağımlı değişkeni (bağlanma puanlarını) ,084 oranında açıklamaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Anne Davranışlarının Demografik Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar

Annelerin "Ebeveyn Kendi Davranışını Değerlendirme Ölçeğinin" ilgi ve şefkat gösterme, tutarlı disiplin, standartların belirginliği, fiziksel cezalandırma, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt boyutlarından aldıkları puanlar ailenin sosyo-ekonomik düzeyine bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Amaca ulaşmada yardımcı olma, koruyuculuk, başarı için baskı ve duygusal cezalandırma alt boyutlarında ise anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılıklarda, sosyo-ekonomik düzeylerini düşük olarak algılayan annelerin sosyo-ekonomik düzeylerini yüksek olarak algılayan annelere göre çocuklarına amaca ulaşmalarında daha çok yardım ettikleri; sosyo-ekonomik düzeylerini düşük olarak algılayan annelerin sosyo-ekonomik düzeylerini yüksek olarak algılayan annelere göre, sosyo-ekonomik düzeylerini orta olarak algılayan annelerin sosyo-ekonomik düzeylerini yüksek olarak algılayan annelere göre çocuklarına karşı daha koruyucu oldukları; sosyo-ekonomik düzeylerini düşük olarak algılayan annelerin sosyo-ekonomik düzeylerini yüksek olarak algılayan annelere göre, sosyo-ekonomik düzeylerini orta olarak algılayan annelerin sosyo-ekonomik düzeylerini yüksek olarak algılayan annelere göre

sosyo-ekonomik düzeylerini düşük olarak algılayan annelerin sosyo-ekonomik düzeylerini orta olarak algılayan annelere göre çocuklarına başarı için daha çok baskı yaptıkları; sosyo-ekonomik düzeylerini düşük olarak algılayan annelerin sosyo-ekonomik düzeylerini yüksek olarak algılayan annelere göre çocuklarına daha fazla duygusal cezalandırma uyguladıkları ortaya koyulmaktadır. Sonuç olarak sosyo-ekonomik düzeylerini düşük olarak algılayan annelerin çocuklarını yetiştirirken daha koruyucu davrandıkları, daha başarıya odaklı oldukları ve cezayı daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir. Araştırma konumuza yakın olan Demiriz ve Öğretir (2007)'in anne tutumlarını incelediği çalışma bulgularında düşük sosyo-ekonomik düzeyde bulunan annelerin yüksek sosyo-ekonomik ailede bulunan annelere göre daha fazla koruyucu oldukları ve daha fazla sıkı disiplin uyguladıkları görülmüştür. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olması durumunda ebeveynler çocuklarından gereğinden fazla başarı bekleyip, beklentilerinin karşılanmadığı durumlarda ceza ve baskı uyguladıkları düşünülebilir. Sosyoekonomik düzey bağlamında elde edilen farklılığın nedeni de bu şekilde açıklanabilir.

Annelerin Ebeveyn Kendi Davranışını Değerlendirme Ölçeği alt boyut puanları çocukların kardeş sayısı değişkenine göre farklılık göstermemektedir. Özyürek ve Şahin (2005)'in 5-6 yaş grubunda çocuğu olan anne babaların ebeveyn tutumlarını incelediği çalışmalarında benzer sonuçlar elde edilmiş, annelerin çocuk yetiştirme tutum ölçeği toplam puanlarının çocuğun kardeş sayısı durumuna bağlı olarak farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Hops ve Finch (1985) okul öncesi çocuklarda sosyal beceri ve ebeveyn tutumlarını incelediği araştırma bulgularında araştırmamızdan farklı olarak, ebeveynlerin çocuğuyla ilgilenmeleri ve zaman geçirmeleri ile kardeş sayısı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu farklılık araştırmaya konu olan sosyal beceri düzeyi yetersiz olan çocukların toplum içinde gösterdiği olumsuz sosyal davranışlar nedeniyle annelerin zorlanmasından, diğer kardeşlere zaman ayıramamasından ve yeteri kadar ilgilenememesinden kaynaklanabilir.

Annelerin Ebeveyn Kendi Davranışını Değerlendirme Ölçeğinin ilgi ve şefkat gösterme, tutarlı disiplin, standartların belirginliği, fiziksel cezalandırma, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt boyutlarından aldıkları puanlar annenin eğitim düzeyine bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Amaca ulaşmada yardımcı olma, koruyuculuk, başarı için baskı ve duygusal cezalandırma alt boyutlarında ise anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılıklarda, ilkökul-ortaokul mezunu olan annelerin üniversite ve üstü mezun annelere göre çocuklarına amaca ulaşmada daha çok yardım ettikleri; ilkökul-ortaokul mezunu olan annelerin üniversite ve üstü mezun annelere göre çocuklarına karşı daha koruyucu oldukları; ilkökul-ortaokul mezunu olan annelerin üniversite ve üstü mezun annelere göre, lise mezunu olan annelerin üniversite ve üstü mezun annelere göre çocuklarına başarı için daha çok baskı yaptıkları; ilkökul-ortaokul mezunu olan annelerin üniversite ve üstü mezun annelere göre, ilkökul-ortaokul mezunu olan annelerin lise mezun annelere göre çocuklarına daha fazla duygusal cezalandırma uyguladıkları ortaya koyulmaktadır. Eminoğlu (2007)'nin 4-5 yaş grubu çocukların sosyal davranışları ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında benzer sonuçlar elde edilmiş, istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte amaçlara ulaşmada yardımcı olma, tutarlı disiplin, fiziksel cezalandırma ve başarı için baskı alt boyutlarında annenin eğitim durumuna bağlı olarak gruplar arasında bir farklılık görülmüştür. Üniversite ve üstü mezun olanlar ebeveynlerin puanlarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi düşük olan ailelerde annelerin çocuk yetiştirme tutumları ve çocuk gelişimi hakkında bilgi sahibi olmaması sağlıksız anne baba tutumu benimsemelerinin nedenini açıklayabilir.

Annelerin Ebeveyn Kendi Davranışını Değerlendirme Ölçeğinin ilgi ve şefkat gösterme, tutarlı disiplin, standartların belirginliği, fiziksel cezalandırma alt boyutlarından aldıkları puanlar babanın eğitim düzeyine bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Amaca ulaşmada yardımcı olma, koruyuculuk, başarı için baskı, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma ve duygusal cezalandırma alt boyutlarında ise anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılıklarda, babanın ilkökul-ortaokul mezunu olduğu ailelerde babanın üniversite ve üstü mezun olduğu ailelere göre, babanın lise mezunu olduğu ailelerde babanın üniversite ve üstü mezun olduğu ailelere göre annelerin çocuklarına amaca ulaşmada daha çok yardım ettikleri; babanın ilkökul-ortaokul mezunu olduğu ailelerde babanın üniversite ve üstü mezun olduğu ailelere göre annelerin çocuklarına karşı daha koruyucu oldukları; babanın ilkökul-ortaokul mezunu olduğu ailelerde babanın üniversite ve üstü mezun olduğu ailelere göre, babanın lise mezunu olduğu ailelerde babanın üniversite ve üstü mezun olduğu ailelere göre annelerin çocuklarına başarı için daha çok baskı yaptıkları; babanın ilkökul-ortaokul mezunu olduğu ailelerde babanın üniversite ve üstü mezun olduğu ailelere göre annelerin çocuklarını daha çok ayrıcalıklardan yoksunlaştırdığı;

babanın ilköğretim-ortaokul mezunu olduğu ailelerde babanın üniversite ve üstü mezun olduğu ailelere göre, babanın ilköğretim-ortaokul mezunu olduğu ailelerde babanın lise mezunu olduğu ailelere göre çocuklarına daha fazla duygusal cezalandırma uyguladıkları ortaya koyulmaktadır. Yarapsanlı (2011), çocuklarda depresyon olgusunu anne baba tutumları ile açıkladığı çalışmasında annenin çocuğunu kabul etme ve ilgi gösterme alt boyut puanlarının babanın eğitim düzeyi durumuna bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç olarak sosyo-ekonomik seviye, anne ve babanın eğitim düzeyi düştükçe annelerin çocukların amaca ulaşmalarında daha çok yardımcı oldukları, daha koruyucu davrandıkları, başarıya ulaşmaları konusunda daha fazla baskı yaptıkları ve duygusal olarak cezalandırdıkları tespit edilmiştir. Genel olarak ebeveynlerin eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olması durumunda annelerin çocuk yetiştirirken sağlıklı tutumlar benimsediği görülmüştür.

Bağlanma Stillerinin ve Benlik Kavramlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar

Çocukların bağlanma ve benlik kavramı ölçeğinden aldıkları puanlar çocukların cinsiyet, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, kardeş sayısı, anne ve babanın eğitim düzeyi değişkenlerine bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Shafiq (2010) ebeveyn tutumları ve anne çocuk bağlanması üzerine yaptığı araştırma bulgularında, bağlanma davranışının çocuğun kardeş sayısına bağlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, çocukların bağlanma stillerinin anne tutumları açısından incelendiği bu çalışmada, çocukların bağlanma stillerinin cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, kardeş sayısı ve anne baba eğitim düzeyinden bağımsız olarak sadece anne tutumları doğrultusunda şekillendiğini varsayabiliriz. Kehale (2002), anne baba tutumları, empati ve kendilik algısı arasındaki ilişkileri incelediği araştırma bulgularında da benzer sonuçlar elde edilmiş, kendilik algısının anne ve babanın eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Turaşlı (2006), 6 yaş grubu çocukların benlik algısı gelişimleri üzerine çalıştığı çalışma bulgularında, çocukların kardeş sayılarının benlik kavramları üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Anne Davranışı ve Çocukların Bağlanma Stilleri Arasında Yapılan Analizlere İlişkin Sonuçlar

Annelerin "Ebeveyn Kendi Davranışını Değerlendirme Ölçeği" ilgi ve şefkat gösterme alt boyut puanları ile çocukların "Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikâyeleri Ölçeği" toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, fiziksel cezalandırma ve duygusal cezalandırma alt boyut puanları ile çocukların "Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikâyeleri Ölçeği" puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İlgi ve şefkat gösterme alt boyutu %71, fiziksel cezalandırma alt boyutu %60 ve duygusal cezalandırma alt boyutu %84 oranında bağlanmayı açıklamaktadır. Caldera ve Hart (2004)'ün çocuk bakımı, ebeveyn tutumları ve çocukların bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırma bulgularında da benzer sonuçlara ulaşılmış, ebeveyn tutumları büyük ölçüde çocukların bağlanma güvenliğini etkilemiştir. Perris ve Andersson (2000)'ün ebeveyn tutumları ve çocukların bağlanma güvenlikleri üzerine çalıştığı araştırma bulgularına göre, ebeveynlerin ilgi ve şefkat göstermesi ile bağlanma puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ve olumsuz ebeveyn tutumları ile bağlanma puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Karavasilis, Doyle ve Markiewicz (2003) bağlanma ve anne baba tutumlarını konu edindiği araştırma bulgularına göre, orta çocukluk ve ergenlik dönemindeki çocukların anneye bağlanma durumları ile annenin sahip olduğu ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sonuçta bu araştırma ve diğer araştırmalardan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde annelerin çocuklarına karşı ilgi ve şefkat göstermeleri sonucunda çocuklar sağlıklı bir bağlanma gerçekleştirirken, annelerin çocuklarını fiziksel ve duygusal olarak cezalandırmaları durumunda anne ve çocuk arasındaki bağlanma ilişkisinin olumsuz etkilendiği söylenebilir.

Anne Davranışı ve Çocukların Benlik Kavramı Arasında Yapılan Analizlere İlişkin Sonuçlar

Annelerin "Ebeveyn Kendi Davranışını Değerlendirme Ölçeğinin" alt boyutlarından aldıkları puanlar ile çocukların "Purdue Benlik Kavramı Ölçeğinden" aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Anne tutumları çocukların benlik kavramlarını yordamamıştır. Bu sonuç doğrultusunda çocukların okul öncesi dönemde benlik algılarının cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, kardeş sayısı ve anne baba eğitim düzeyi değişkenleri açısından farklılaşmadığı söylenebilir. Okul öncesi dönemdeki çocukların benlik kavramlarının genel olarak olumlu bir gelişim göstermesi annelerin bu dönemdeki çocuklarından akademik başarıya yönelik herhangi bir beklenti içinde olmamasına ve sadece çocuklarının gelişimlerine yönelik çaba ve zaman harcamalarına bağlı olabilir. Çocukların ilköğretime geçmesi ile birlikte artan sorumluluklar ve aile tarafından

beklenen başarının getirdiği performans kaygısı sonucunda oluşan artan baskılar, çocuğun benliğine dair olumsuz düşünceler oluşturmaya neden olabilir. Araştırma bulgularımızda anne davranışı ile benlik kavramı arasında anlamlı bir ilişki çıkmaması örneklemimizi okul öncesi gelişim döneminde bulunan çocukların oluşturmaya bağlanabilir.

Lau-Siu-Chik (1998) çocukların benlik algısı gelişim aşamalarını 2 yaşından 12 yaşına kadar incelediği boylamsal araştırma sonucunda okul öncesi dönemde çocukların kendilerine karşı pozitif yaklaştıkları ve genellikle olumlu benlik algısına sahip oldukları, ilkokula başladıktan sonra benlik algılarının zayıfladığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sorumuzun anlamlı bir ilişki oluşturmaması, çocukların benlik kavramı ölçeğinden yüksek puan almasına bağlanabilir. Literatür incelediğinde anne tutumlarının diğer gelişim dönemlerinde bulunan çocukların benlik kavramları ile ilişkili olduğu görülmektedir. Skowron (2005) ilkokul 1.sınıfa devam eden öğrencilerin çocukların benlik kavramı ile annelerin ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi konu edindiği araştırmasında olumsuz ebeveyn tutumuna sahip olan annelerin çocuklarının benlik puanları olumlu ebeveyn tutumuna sahip olan annelerin çocuklarının benlik puanlarına göre daha düşük olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Not: Bu çalışma 13- 15 Mayıs 2016 tarihlerinde Antalya’da 10 Ülkenin katılımıyla düzenlenen 7th International Congress on New Trends in Education – ICONTE’de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Onur, B. (1993). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: İmge Kitapevi.

Ainsworth, M. D. S., Bowlby, J. (1991). An Ethological Approach To Personality Development. *American Psychologist*, 46, 333-341.

Albürek, İ. (2002). *Anne, Baba ve Çocuk Tarafından Algılanan Babanın Çocuğa Karşı Tutumu ile Çocuğun Benlik Kavramı Arasındaki İlişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bal, E. (2004). *İlköğretim Öğrencilerinin Benlik Algıları ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bowlby, J. (1969). Attachment and loss: Attachment (vol. 1). New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1980). Attachment and Loss, Volume 3: Sadness and Depression. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1985). The role of childhood experience in cognitive disturbance. *Cognition and psychotherapy* (pp. 181-200). Newyork: Plenum Press.

Caldera, Y. M., & Hart, S. (2004). Exposure to child care, parenting style and attachment security. *Infant and Child Development*, 13(1), 21-33.

Cevher, F. N. ve Buluş, M. (2006). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocuklarında akademik benlik saygısı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 28-30, 2006.

Çelik, A. (1993). *SSK Ankara Hastanesi Çocuk Psikiyatri Servisine Başvuran 9-14 Yaş Arasındaki Çocukların Benlik Kavramlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Demiriz, S. & Öğretir, A. D. (2007). Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 105-122.

Demoulin, D. F. (1998). *Complete Summary of a Four-Part Research Project for the "I Like Me!" Program.*

Eminoğlu, B. (2007). *Dört-Beş Yaş Çocuklarının Sosyal Davranışları ile Ebeveyn Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Geçtan, E. (1984). *Çağdaş yaşam ve normal dışı davranışlar.* (3.Baskı). İstanbul: Maya Yayınları.

Güner, A. (2011). *Okul öncesi çocuklar ve ebeveynlerinin bağlanma güvenlikleri ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Hops, H., & Finch, M. (1985). Social competence and skill: A reassessment. In *Children's peer relations: Issues in assessment and intervention* (pp. 23-39). Springer US.

İkizoğlu, M. (1993). *Demokratik ve Otoriter Ana Baba Tutumlarının Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Üzerine Etkisi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi.* Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım.

Karavasilis, L., Doyle, A. B., & Markiewicz, D. (2003). Associations between parenting style and attachment to mother in middle childhood and adolescence. *International Journal of Behavioral Development*, 27(2), 153-164.

Kehale, D. (2002). *Okul öncesi öğretmenliği programı öğrencilerinin algıladıkları anne-baba davranışları, kendilik algısı ve empatik beceri düzeyleri ve bunlar arasındaki ilişki.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kuzgun, Y. (1978). Ben Kavramı ve Meslek Seçimi. *Psikoloji Dergisi* (4), 12-18.

Lau S., Siu C., Chik M.P. Y. (1998), The Self-Concept Development of Chinese Primary Schoolchildren: A Longitudinal Study. *Childhood: A Global Journal of Child Research* 5(1), 69-97.

Özyürek, A., & Şahin, F. T. (2005). 5 ve 6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2).

Perris, C., & Andersson, P. (2000). Experiences of parental rearing and patterns of attachment in adulthood. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 7(4), 279-288.

Şafiq, M. (2010). *Anne Çocuk Bağlanması ve Aile Durumu.* (Sosyal Pediatri Uzmanlık Tezi). Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi.

Skowron, E. A. (2005). Parent Differentiation of Self and Child Competence in Low-Income Urban Families. *Journal of Counseling Psychology*, 52(3), 337.

Turaşlı, N. (2006). *6 Yaş Grubu Çocuklarda Benlik Algısını Desteklemeye Yönelik Sosyal-Duygusal Hazırlık Programının Etkilliliğinin İncelenmesi.* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tunç, A. (2002). *Çocuk yetiştirme stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişki.* (Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yarapsanlı, B. (2011). *Çocuklarda Depresyon Belirtilerinin Yordanmasında Yaşanmış Olumsuz Olaylar, Algılanan Anne-Baba Tutumu, Öğrenilmiş Çaresizlik ve Umutsuzluğun Rolü.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.